

Regeringens proposition

1977/78: 96

om medelstillskott till Luossavaara-Kiirunavaara AB för att upprätthålla viss sysselsättning

beslutad den 2 februari 1978.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga det förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

NILS G. ÅSLING

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) får ett medelstillskott på 200 milj. kr. för att upprätthålla sysselsättningen vid företaget under år 1978. Medlen är avsedda för vissa investeringar i LKAB:s anläggningar i Kiruna och Malmberget. Genom dessa investeringar beräknas ca 650 personer av den personal som beräknas bli övertalig vid LKAB få sysselsättning under år 1978.

INDUSTRIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-02-02

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ahlmark, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Ullsten, Burenstam Linder, Wikström, Johansson, Friggebo

Föredragande: statsrådet Åsling

Proposition om medelstillskott till Luossavaara-Kiirunavaara AB för att upprätthålla viss sysselsättning

---

1 Inledning

Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) är statens mineralproducerande företag med tyngdpunkt på produktion och förädling av järnmalm i Norrbotten. Malmen bryts f. n. i Kiruna, Malmberget och Svappavaara och skeppas över egna hamnar i Narvik och Luleå. Produktionen uppgick år 1977 till 21,3 milj. ton medan produktionskapaciteten är ca 30 milj. ton. LKAB med dotterbolag har f. n. ca 8 300 anställda. Statsföretag AB äger samtliga aktier i LKAB.

LKAB har flera dotterbolag. Bland dem märks AB Statsgruvor som bryter sulfid- och volframsmalm i Bergslagen, AB Forshammars Bergverk som bryter industrimineral i Bergslagen och Dalsland samt Kimit AB samt tillverkar sprängämnen i Kiruna. Ett annat dotterbolag är Tuolluvaara Gruv AB som bedriver järnmalmsrörelse. Bolagets rörelse ingår i moderbolagets. Vidare finns Bergsverks AB Freja och LKAB:s Fastighets AB samt de nybildade bolagen LKAB Prospektering AB och LKAB International AB. Dotterbolagen har sammanlagt drygt 700 anställda. LKAB driver tillsammans med Boliden AB det nybildade AB Svensk Alunskifferutveckling.

Utvecklingen under de tre lågkonjunkturåren 1975—1977 inom stålindustrin har bl. a. medfört att LKAB har drabbats av svårigheter att avsätta sin malmproduktion. Stålkonsumtionen i Västeuropa har sjunkit sedan år 1973. Kapacitetsutnyttjandet i stålverken är lågt. Leveranserna från LKAB har treårsperioden 1975—1977 begränsats till ungefär två tredjedelar av företagets produktionskapacitet. Avsättnings-svårigheterna sammanhänger både med den mycket svaga stålmarknaden

och med problem av långsiktig karaktär, såsom att kunderna i Väst-europa går över till att använda malmer med lägre fosforinnehåll än malmerna från LKAB. Konkurrenssituationen för järnmalm har ytterligare skärpts av att ny exportkapacitet i storleksordningen 50—60 milj. ton malm per år har tillkommit på världsmarknaden under de tre senaste åren. En betydande del av nytillskottet kommer från dagbrottsgruvor med betydligt lägre brytningskostnader än LKAB:s. Malmpriserna har sedan år 1975 sjunkit med drygt 20 %. De f. n. mycket låga priserna för sjöfrakt ger inte LKAB någon nämnvärd fördel av närheten till den europeiska marknaden. Vidare påverkas prisnivån på LKAB:s järnvägsfrakter av det begränsade kapacitetsutnyttjandet.

För att utjämna konjunktursvängningarna har LKAB upprätthållit produktionen och byggt upp lagren. Härigenom har också ett jämnare sysselsättningsläge kunnat bibehållas. Lågkonjunkturen har dock varit mycket långvarig, varför produktionsbegränsningar successivt fått sättas in. Färdigproduktlagret uppgick till ca 15 milj. ton vid utgången av år 1977.

Koncernens försäljningsintäkter uppgick förra året till ca 1 630 milj. kr. Rörelseresultatet har försämrats kraftigt under de senaste åren. Utvecklingen i slutet av år 1977 innebar en ytterligare försämring av resultatet i förhållande till den bedömning som gjordes i samband med senaste delårsrapporten. För år 1977 redovisas en förlust efter planliga avskrivningar samt före bokslutsdispositioner och skatt på ca 670 milj. kr. Utvecklingen under de tre senaste åren framgår av följande sammanställning. Uppgifterna för år 1977 är preliminära.

(milj. kr.)

	1975	1976	1977
Försäljningsintäkter	1 846	2 061	1 630
Tillverkningskostnader	-1 279	-1 820	-1 920
Planenliga avskrivningar	-247	-246	-225
Lagerstöd	—	82	—
Finansiellt netto och extraordinära poster	-6	-51	-155
Resultat före bokslutsdispositioner och skatt	314	26	-670
Investeringar	388	587	600
Järnmalmsproduktion milj. ton	25,5	24,7	21,3
Järnmalmsleveranser milj. ton	20,7	22,1	19,3
Antal anställda	8 658	8 848	8 328

Orderingången till de europeiska stålverken ligger på en oförändrat låg nivå och priserna på stålprodukter är pressade. Kundernas malmager är på de flesta håll välfyllda. Den svaga konjunkturen väntas fortsätta även under innevarande år och medföra betydande förluster för LKAB. Produktionsnivån kommer under år 1978 enligt LKAB:s planer

inte att vara högre än att en lagerökning kan undvikas. Den aktuella bedömningen anger en leveransnivå om endast ca 17—19 milj. ton för innevarande år. Samtidigt kommer troligen avsättningen av LKAB:s mest förädlade produkt, pellets, att begränsas till mellan 2 och 3 milj. ton. Den totala produktionen år 1978 beräknas med utgångspunkt i gjorda prognoser sjunka i förhållande till år 1977 med minst 2 milj. ton. Vidare kommer pelletsproduktionen att minska i jämförelse med 1977 års nivå om ca 5,4 milj. ton.

Investeringsverksamheten har under 1970-talet varit mycket omfattande med en kulmen åren 1976 och 1977 med 587 resp. 600 milj. kr. För innevarande år beräknas investeringarna komma att begränsas till ca 300 milj. kr. Bolaget kommer endast att genomföra nödvändiga reinvesteringar och fullfölja de redan påbörjade investeringar som inte utan betydande kapitalförstörelse kan avbrytas.

LKAB räknar med att antalet anställda kommer att ha minskat med ca 1 000 personer under åren 1977 och 1978 genom förtidspensionering och naturlig avgång. Trots dessa åtgärder föreligger ett betydande personalöverskott inom LKAB på grund av den låga verksamhetsnivån. Vid halvårsskiftet 1978 beräknas personalöverskottet uppgå till närmare 1 200 personer och vid årsskiftet 1978—1979 till drygt 1 000 personer.

2 Statsföretags framställning

Statsföretag har i skrivelse den 12 januari 1978 lämnat en redogörelse för utvecklingen inom LKAB och begärt statlig finansiell medverkan för investeringar som syftar till att under år 1978 sysselsätta större delen av den personal som beräknas bli övertalig vid LKAB. Statsföretag anför bl. a. följande.

LKAB har tagit fram ett program för att skapa temporär sysselsättning för viss övertalig personal. Sysselsättningsprogrammet omfattar projekt av tre olika kategorier.

- Investeringar med normal lönsamhet
- Utvecklingsprojekt
- Beredskapsprojekt, inkluderande miljöinvesteringar och tidigare-läggning av redan beslutade investeringar

Även om detta sysselsättningsprogram genomförs i sin helhet kan det bli nödvändigt för LKAB att permittera och säga upp viss personal under år 1978. Personalbehovet inom LKAB på längre sikt kommer att sjunka men kan enligt Statsföretag inte närmare anges i dag. Denna fråga bör tas upp till prövning i anslutning till en utredning om LKAB:s framtida struktur och utveckling som Statsföretag och LKAB påbörjat tillsammans. I denna skall analyseras bl. a. LKAB:s avsättningsmöjligheter. Utredningen kommer att utmynna i en beskrivning av LKAB:s

framtida affärsidé, strategi och struktur. Den skall innehålla en detaljerad plan avseende utveckling, marknad, produkter och produktion. Utredningen beräknas vara färdig vid halvårsskiftet 1978. LKAB:s fortsatta finansiering bör behandlas med utgångspunkt från utredningen.

I avvaktan på resultatet av utredningen är Statsföretag berett att bistå LKAB med finansieringen av vissa projekt i sysselsättningsprogrammet. Statsföretag svarar sålunda för finansieringen av investeringar i nytt apatitverk i Kiruna, kopparmalmsbrytning i Viscaria, anläggning för fosforrening i Kiruna, öppnande av volframgruva i Bergslagen och utökning av produktionskapaciteten i Forshammar. Investeringarna innefattar även två utvecklingsprojekt som är viktiga för företaget på lång sikt. Finansieringen kommer att ske genom ägartillskott och lån från Statsföretag om totalt 181 milj. kr. Dessa investeringar beräknas ge sysselsättning åt 200—250 personer.

Övriga projekt omfattar miljöinvesteringar i Kiruna och Malmberget samt tidigareläggning av redan beslutade investeringar. Bland tidigarelagda arbeten av större omfattning märks investeringar för nästa huvudtransportnivå i Kiruna samt undersökningsarbeten och tillfartsorter till närmast därefter kommande huvudnivå. I Svappavaara fortsätter arbetena med gråbergsbrytning för friläggning av malmkroppen och i Malmberget pågår förberedande arbeten för nästa huvudnivå. Om investeringsprogrammet genomförs beräknas ca 650 personer av den övertaliga personalen i malmfälten få sysselsättning under år 1978. Dessa investeringar är kostnadsberäknade till 200 milj. kr. Statsföretag anför att finansieringen inte kan bäras av Statsföretag och att finansieringen av investeringarna bör ske så att de inte ekonomiskt belastar Statsföretaggruppen.

Statsföretag hemställer därför om ett tillskott på 200 milj. kr. för projekt som syftar till att under år 1978 sysselsätta större delen av den personal som är övertalig i LKAB. En sammanställning över tilltänkta projekt som avses finansieras såväl av Statsföretag som genom bidrag från staten bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga*.

3 Föredraganden

De statliga företagen LKAB, Norrbottens Järnverk AB och AB Statens Skogsindustrier har sedan länge dominerat industrisysselsättningen inom Norrbottens län och svarat för huvuddelen av investeringarna där. Den nuvarande lågkonjunkturen har drabbat företagen mycket hårt med betydande försämring av rörelseresultatet som följd. För år 1977 redovisar Statsföretaggruppen en förlust före dispositioner och skatter på 1 500 milj. kr. och även under innevarande år torde förlusten komma att bli stor.

Lågkonjunkturen inom den västeuropeiska stålindustrin har i kombi-

nation med vissa strukturellt betingade svårigheter medfört avsättnings-
svårigheter för LKAB. För år 1977 redovisas en förlust efter planenliga
avskrivningar samt före bokslutsdispositioner och skatter på ca 670 milj.
kr. beroende på en alltfjämt sjunkande leveransvolym och sänkta malm-
priser. LKAB förutser ingen förbättring av situationen under innevaran-
de år. För att begränsa kostnaderna har bolaget skurit ned investe-
ringarna och produktionsplanerna kraftigt.

Statsföretag och LKAB genomför f. n. en utredning om den lång-
siktiga utvecklingen för LKAB. Utredningen, vari ingår att analysera
företagets avsättningsmöjligheter, avses mynna ut i en beskrivning av
LKAB:s affärsidé, strategi och struktur. Den skall innehålla en detal-
jerad plan avseende utveckling, marknad, produkter och produktion.
Utredningen som beräknas vara färdig i mitten av år 1978 skall ge un-
derlag bl. a. för en bedömning av LKAB:s långsiktiga finansieringsbe-
hov. Dessa frågor kan också komma att beröras av utredningen (Dir.
1977: 125) om Statsföretags verksamhetsinriktning och mål.

De produktionsplaner som har utformats för år 1978 beräknas leda
till ett personalöverskott om närmare 1 200 personer under innevarande
år. LKAB anger att personalbehovet på längre sikt kommer att sjunka
ytterligare. Av den övertaliga personalen kan LKAB sysselsätta 200—
250 personer i särskilda investerings- och utvecklingsprojekt som Stats-
företag har förklarat sig berett att finansiera genom ägartillskott och
lån. Därutöver räknar LKAB med att kunna sysselsätta ytterligare
650 personer under år 1978 i olika miljöförbättrande åtgärder och ge-
nom tidigareläggning av redan beslutade investeringar. En förutsätt-
ning är emellertid att finansieringsbehovet, som är beräknat till 200
milj. kr., kan täckas i särskild ordning och på sådant sätt att det inte
ekonomiskt belastar Statsföretaggruppen. Statsföretag och LKAB an-
ser att det kommer att bli nödvändigt att permittera och säga upp viss
personal vid LKAB under innevarande år även vid fullt genomförande
av detta sysselsättningsprogram.

Jag anser det angeläget att staten medverkar till att de personalin-
skränkningar som kan bli nödvändiga för LKAB begränsas så långt det
är möjligt. Bolagets planer innebär att ca 850—900 personer av en över-
talig arbetsstyrka om 1 200 personer skall kunna beredas fortsatt syssel-
sättning i varje fall under år 1978. Om sysselsättningsprogrammet ge-
nomförs blir övergången till en mindre personalstyrka mjukare så att de
sociala konsekvenserna kan begränsas. Investeringarna kommer även
att medföra indirekta effekter i form av beställningar till företag i re-
gionen och anläggningsarbeten.

När resultatet av utredningen om LKAB:s framtid föreligger avser
jag att ta upp överläggningar med Statsföretag och LKAB om bl. a.
bolagets långsiktiga finansieringsbehov. I avvaktan på denna utred-
ning förordar jag att staten medverkar i finansieringen av investeringar

som i nuvarande allmänt besvärliga läge på arbetsmarknaden kan bidra till att lösa sysselsättningsproblemen på kort sikt. Härför krävs ett tillskott av medel om ca 200 milj. kr. avsedda för engångsinsatser under år 1978. Beträffande frågan i vilken form detta bör ske vill jag efter samråd med chefen för arbetsmarknadsdepartementet framhålla följande. Tillskottet syftar till att ge full kostnadstäckning för arbeten som är avsedda att bereda fortsatt sysselsättning åt redan anställd personal. Det är därför enligt min mening olämpligt att beloppet ställs till förfogande genom ett medgivande att arbetena får utföras som beredskapsarbeten. För sådana arbeten utgår full kostnadstäckning endast då fråga är om statliga beredskapsarbeten där staten får hela avkastningen av investeringarna. I fråga om beredskapsarbeten gäller dessutom att de är till för att bereda sysselsättning åt av arbetsförmedlingen anvisade arbetslösa personer. Medlen bör således inte anvisas över anslagen till beredskapsarbeten.

Medelstillskottet bör därför anvisas under ett särskilt anslag. Med hänsyn till angelägenheten av att medlen snabbt ställs till förfogande bör detta anslag tas upp på tilläggsbudget II för innevarande budgetår. I enlighet med Statsföretags och LKAB:s beräkning förordar jag 200 milj. kr. för ändamålet under förutsättning att ca 650 personer garanteras sysselsättning under år 1978. Medlen bör lämnas i form av ett bidrag till LKAB. Det bör utbetalas successivt i takt med att investeringarna fullföljs. De ca 650 personer som skall utföra ovannämnda arbeten finansierade av det särskilda bidraget om 200 milj. kr. skall avskiljas i en särskild arbetsstyrka skild från ordinarie produktion. Det bör ankomma på regeringen att meddela sådana föreskrifter för stödet att syftet med detsamma blir tillgodosett.

4 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Medelstillskott till Luossavaara-Kiirunavaara AB* på tilläggsbudget II till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 under fjortende huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 000 kr.

5 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga det förslag föredraganden har lagt fram.

*Bilaga***Sammanställning av föreslagna stödbjekt****JÄRNMALMSRÖRELSEN I NORRBOTTEN**

1. Investeringsobjekt som under vissa finansiella förutsättningar bedöms som lönsamma och som i ett bättre finansieringsklimat ändå skulle prövas

Apatitverk i Kiruna

Projektet avser flotationsanrikning av fosforrika avfallsprodukter i Kiruna för utvinning av apatitlig, ett fosformineral som används som råvara vid framställning av konstgödsel. Projektet har samband med en nödvändig överföring av viss mängd fosformalm till fosforlåg malm i samband med förändringar av stålverksprocesserna.

Fosforrening i Kiruna

För att nedbringa fosforhalten i pelletsråvaran och minska fluorhalten i avgaserna från pelletsprocessen kompletteras verken med speciell utrustning.

Anläggningskostnaderna för dessa verk är ca 65 resp. 11 Mkr. Under 1978 blir kostnaden ca 30 Mkr. Sysselsättningseffekten under 1978 blir 65 man LKAB-aställda och 20 entreprenöranställda.

Viscaria koppargruva

Investeringskostnaden för upptagande av brytning av denna fyndighet beräknas till ca 60 Mkr, varav under 1978 12 Mkr med en sysselsättningseffekt under året av 30—70 personer.

Totala kostnaden för ovanstående investeringar blir ca 136 Mkr exkl. rörelsekapital.

2. Utvecklingsprojekt som kan stärka företagets konkurrenskraft och bidra till anpassning till strukturella förändringar inom stålindustrin

Magasinerande skivrasbrytning i Kiruna

Detta försök avser att åstadkomma en ny brytningsmetod, som genom mindre gråbergsinblandning kompenserar den kapacitetsminskning, som uppstår när gruvan avsänkes, samt att genom ökad selektivitet följa med i stålindustrins strukturförändring från högfosfor- till lågfosformalm.

Ett finansieringsstöd medger påbörjande av detta storskaleförsök, som kommer att pågå 3—5 år framåt. Kostnaden under 1978 beräknas till ca 10 Mkr och sysselsättningseffekten under året till 25 personer.

Försök med donlögig uppfordring i Kirunagruvan

Detta försök avser att ge kunskap om en ny uppfordringsmetod som bör nedbringa investeringskostnaderna väsentligt för ev. ny huvudnivå i Kiruna.

Förbrukningen av medel under 1978 är beräknad till ca 18 Mkr och sysselsättningseffekten under året till 42 personer.

Ovanstående utvecklingsprojekt beräknas under 1978 kosta ca 28 Mkr och ge en sysselsättning för 67 personer.

3. Objekt av beredskapskaraktär

A. Miljöåtgärder avseende åtgärder som förr eller senare måste göras

I Kiruna (inkl. Svappavaara) beräknas under 1978 en medelsförbrukning av 19 Mkr.

I Malmberget beräknas under 1978 en medelsförbrukning av 18 Mkr.

B. Tidigarelagda arbeten

Tidigarelagda arbeten av större omfattning.

I Kiruna sker återgång till tidigare investeringsplan för Kuj 75, som senarelagts vid budgetbehandlingen av finansiella skäl. Tidigareläggning sker också av undersökningsarbeten och tillfartsorter till ny huvudnivå (ca 1 000 m). Ombyggnad av sovringsverk m. m. fullföljes enligt tidigare planer.

I Svappavaara fortsätter gråbergsarbetena. Kostnaden under 1978 för ovanstående beräknas till 92 Mkr.

I Malmberget, nya nivån, tillredningsarbeten och andra större objekt tidigareläggs, 43 Mkr.

C. Övriga tidigarelagda objekt och andra prioriterade objekt av beredskapskaraktär

I Kiruna till en kostnad av 8 Mkr.

I Malmberget till en kostnad under 1978 av 18 Mkr.

Sysselsättningseffekten beräknas för under punkt 3 upptagna arbeten bli under 1978

i Kiruna	370 man
i Malmberget	270 man

LKAB:S DOTTERBOLAG

AB Statsgruvor

Investeringskostnad för öppnande av Wigströmsgruvan är beräknad till 8 Mkr, varav under 1978 2,5 Mkr; 20—25 personer kommer att sysselsättas under utbyggnad och drift.

AB Forshammars Bergverk

Investeringskostnad för utbyggnad för ökad produktionskapacitet är 14 Mkr. Under byggnadstiden sysselsätts 25 årsarbetare. Den befintliga arbetsstyrkan är 30 man. Den blir oförändrad men investeringen möjliggör expansion och garanterad sysselsättning.

Sammanfattning av föreslagna stödobjekt

Järnmalmrörelsen	Investerings- belopp		Syselsätt- ningseffekt 1978 Antal
	Totalt Mkr	1978 Mkr	
<i>Kiruna</i>			
1. Lönsamma nya investeringsprojekt	136	42	95—135
2. Utvecklingsprojekt	28	28	67
3. Beredskapsarbetsprojekt	122	122	370
<i>Malmberget</i>			
3. Beredskapsarbetsprojekt	76	76	270
Summa	ca 362	ca 268	ca 800--850
<i>Dotterbolag</i>			
4. AB Statsgruvor	3	3	20— 25
5. AB Forshammars Bergverk	14	6	25
Totalt	ca 379	277	850--900